

ДЕЈАН СТОЈИЉКОВИЋ

Подела на ниску и високу књижевност је прилично бесмислена ствар, нарочито ако имамо у виду да тзв. „ниска” књижевност није уопште књижевност. Ова врста поделе одавно је превазиђена на западу, истоку, северу, југу, једино код нас локални културтрегери и затуцани тумачи националне књижевности прежвакавају ову тему, несвесни јаловости тог посла. Али да ствар буде гора, често им се придружују и сами писци уз сада већ предвидљиву и уобичајену кукњава везану за бестселере, тзв. „женско” писмо, „тривијалну” литературу, издаваче који штанцају књиге, па их још (о, несреће) рекламирају на телевизији и по билбордима као пиво. Додуше, када се један од лауреата Нинове награде појави на реклами за банку, са све скупоценим сатом и краватом, онда је то ОК. Кукњава, дакле, не престаје, и биће још већа, јер се као важан књижевни критеријум и чинилац на велика врата враћа публика која је била прогнана из књижевног живота тамо негде седамдесетих, како је то лепо приметио Данило Киш у *Часу анатомије*: „Критика је узела на себе не само прерогативе цензуре и власти, него је својим махинацијама искључила једном заувек и читаоца као једног од могућих арбитра: не негацијом, не порицањем, не вредновањем, него уравниловком, тим свесним и упорним обезвређивањем и релативизацијом.”

И тако, српска књижевност је из ере државних издавача, државних уредника и државних писаца ушла у доба тржишног капитализма. Па се, с тим у вези, треба присетити како је „бестселер” економска а не уметничка категорија и како су Црњански, Пекић, Андрић и други такође писали бестселере. Данас се разноразни зналци утркују да докажу како уметничка књижевност (она „висока”) никако не може да буде и читана и да, за разлику од „триви-

јалне” (то је она „ниска”), треба да буде доступна само шачици посвећеника. На срећу, демантују их сами писци „високе” књижевности, јер данас бестселере сем Јелене Бачић и Вање Булића пишу и Басара, Пиштало, Великић... Последњи роман Филипа Давида продао се у већем тиражу од последњег романа Весне Дедић. Шта то говори?

Па да публика није толико глупа и непросвећена, како у својим кукњавама гуслају и лажу писци књига које нико неће да чита и њихови тумачи и промотери ухлебљени на државним синекурама.

У некадашњој СФРЈ, пре неких пола века, постојала је подела на „забавну” и „уметничку” литературу. Па је тако царевао мит да забавна литература никад и никако не може бити уметничка и обрнуто, да уметничка литература не сме да буде забавна, већ озбиљна и опасно досадна.

Многи данашњи писци ово и даље схватају смртно озбиљно, па тако разумеју и себе и своје писање, што резултира смртно досадним књигама. Али на срећу, ту су критичари и жирији да их убеди како је то што раде велика уметност и како су они у том усамљеничком послу нека врста модерних Прометеја, а то што њихове књиге нико не чита резултат је пишчеве одлуке да не баца бисере пред свиње од читалаца. Тако и данас, у неку руку, имамо стару поделу, коју све теже одржава српска књижевна и критичарска „елита”, на ниско и високо, уметничко и тривијално, генијално и банално... На једној страни имамо писце који пишу књиге за читаоце, на другој надобудне литерате који пишу за себе и своје собне критичаре. Тако бар неки виде ситуацију. Постоје, такође, књиге које су истовремено и уметнички вредне и забавне, али српска књижевност још није досегла стадијум на којем би могла да призна себи постојање нечег тако светојрдног, чак и након што је Пекић испод наслова свог романа *Беснило* несмотрено написао „жанр-роман”.

Писци „високе” књижевности се и даље обилато користе обезвређивањем и релативизацијом, као што рече Киш, мрште се и дижу своје прћасте носиће на помен речи „тираж” и „читаоци”, држе промоције пред поспаном публиком по провинцијским библиотекама, објављују своја празнословља по периодици коју, углавном, нико не чита, да би после по тим истим малотиражним и маргинализованим часописима њихови другари писали критике-хвалоспеве.

И кукњава не престаје, наравно. А кривац је увек исти. Водитељке, фудбалери и писци жанровске литаратуре. Замислите Варгас Љосу како кукумавчи да му каријера слабо иде због Паола Коелја. Замислите Кормака Макартија како се жали да не може да

пише јер га нервирају велики тиражи Данијеле Стил. Замислите Лајонела Месија како своју лошу игру правда чињеницом да локални кошаркашки клуб има високе центре. Не иде, зар не?

А онда отворите културни додатак *Вечерњих новости* и прочитајте интервју са писцем „високе” литературе за коју нико не мари и читајте кукумавку о томе како „ниска” литература угрожава „високу” јер има читаоце.

То је слика и прилика данашње српске књижевне сцене, затуцане и заостале, у којој још влада превазиђена подела на „ниску” и „високу” књижевност.

Али већ ће се наћи неко да нам јави како не постоји ни једно ни друго, већ да постоје само лоше и добре књиге, исто тако – талентовани и неталентовани писци.